

Ἐῶα καὶ Ἑσπέρια. Περιοδικὸ τῆς Ἑταιρείας Ἐρευνας τῶν Σχέσεων τοῦ Μεσαιωνικοῦ καὶ Νέου Ἑλληνισμοῦ μετὰ τὴ Δύση, τόμος I, Ἀθήνα 1993, 248 σ.

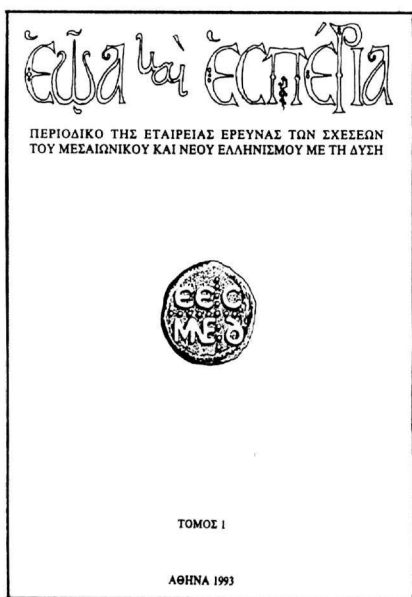
Οἱ σχέσεις Ἀνατολῆς-Δύσης καθόρισαν γιὰ αἰῶνες τὶς τύχες πολλῶν λαῶν. Εἰπώθηκε, μάλιστα, ὅτι ἡ σύζευξη τῆς βυζαντινῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς λατινικῆς Δύσης θὰ ἦταν πραγματικότητα ἤδη ἀπὸ τὸ 802 μ.Χ. ἂν εἶχαν γίνει δεκτοὶ οἱ ἀπεσταλμένοι τοῦ Καρόλου τοῦ Μεγάλου πρὸς τὴν αὐτοκράτειρα Εἰρήνη τὴν Ἀθηναία, (αἰτούμενοι), κατὰ τὸν χρονογράφο Θεοφάνη, «ζευχθῆναι αὐτὴν τῷ Καρόλῳ πρὸς γάμον καὶ ἐνώσαι τὰ ἔῶα καὶ τὰ ἑσπέρια». Οἱ πραγ-

στὴν Ἀθήνα καὶ κύριος στόχος τῆς εἶναι ἡ προαγωγή τῶν σπουδῶν καὶ τῆς ἔρευνας τῶν παραπάνω σχέσεων. Γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτό, ἡ Ἑταιρεία, μεταξύ ἄλλων, ἔχει ἀναλάβει τὴν ἐκδοσὴ σειρᾶς νοταριακῶν κωδικῶν ἀπὸ τὰ Ἐπτάνησα καὶ ἐκθέσεων (Relazioni) Βενετῶν διοικητῶν ἑλληνικῶν περιοχῶν. Ἐπίσης, διοργανώνει κάθε χρόνο, γιὰ φοιτητὲς καὶ νέους ἐρευνητὲς, ἀνοιχτὲς συζητήσεις καὶ σεμιναρία Ἐπιγραφικῆς, Νομισματικῆς, Ἀρχαιολογίας, Ἑλληνικῆς καὶ Λατινικῆς Παλαιογραφίας. Πρόσφατα, ἡ Ἑταιρεία κυκλοφόρησε τὸν πρῶτο τόμο τοῦ ἐπιστημονικοῦ τῆς περιοδικοῦ μετὰ τίτλο «Ἐῶα καὶ Ἑσπέρια».

Στὶς 248 σελίδες τοῦ προσεκτικὰ φτιαγμένου τόμου δημοσιεύονται ἐπτά ἱστορικὲς ἐργασίες, βιβλιοκρισία καὶ χρονικὸ. Ἀπὸ τὰ περιεχόμενα γίνεται φανερό ὅτι τὸ ἐνδιαφέρον ἐστιάζεται περισσότερο στὸ γῶρο τῶν Ἐπτανήσων καὶ κυρίως στὴν Κέρκυρα, στὴν ὁποία ἀφοροῦν τέσσερις ἐργασίες. Δύο ἀναφέρονται στὴν Πελοπόννησο καὶ μία στὴν Κέρκυρα συγχρόνως καὶ στὴν Πελοπόννησο.

Τὸ χρονικὸ πλαίσιο τῶν ἄρθρων ἐκτείνεται ἀπὸ τὸν 13ο-18ο αἰώνα. Οἱ πηγὲς ἀπὸ τίς ὁποῖες ἀντλήθηκαν οἱ μαρτυρίες προέρχονται κυρίως ἀπὸ: 1) Ἀνδεγαυικὸ Ἀρχεῖο, ἔτσι ὅπως αὐτὸ ἀνασυστήθηκε στὴ Νεάπολη τὸ 1950 καὶ εἶναι γνωστὸ ὡς Ἀρχεῖο τοῦ Καρόλου Α' (1266-1285) καὶ Καρόλου Β'. 2) Archivio di Stato di Venezia. 3) Χειρόγραφα τῆς βενετικῆς βιβλιοθήκης Querini-Stampalia καὶ τῆς Μαρκιανῆς Βιβλιοθήκης. 4) ΓΑΚ - Ἀρχεῖα Νομοῦ Κερκύρας: Ἀρχεῖο Ἐγγχωρίου Διοικήσεως, Βενετικὴ Διοίκηση, Ἐνετοκρατία, Συμβολαιογράφοι, ἰδιωτικὴ συλλογὴ ἐγγράφων Ἰωάννου Δ. Κόλλα.

Μετὰ τὸν τόμο αὐτὸ διευρύνεται κυρίως ὁ ὀρίζοντας τῶν δεδομένων γιὰ τὴν Κέρκυρα, ὅταν τὸ νηεὶ ἦταν ὑπὸ τὴν ἀνδεγαυικὴ καὶ βενετικὴ κυριαρχία. Μέσα ἀπὸ

ματικότητες ὅμως ὑπαγόρευαν ἄλλες ἐξελίξεις: οἱ δύο κόσμοι ἀκολούθησαν διαφορετικὲς πορεῖες. Ἦλθαν ὡστόσο, στὴ διαδρομὴ τοῦ χρόνου, σὲ πολλαπλὲς ἐπαφὲς ποὺ ἡ διερεύνησή τους, παρὰ τίς ὡς τώρα συμβολές, παραμένει αἰτούμενο τῆς ἔρευνας. Τὸ κενὸ αὐτὸ ἐπιχειρεῖ νὰ καλύψει ἡ ἐπιστημονικὴ δραστηριότητα τῆς «Ἑταιρείας Ἐρευνας τῶν Σχέσεων τοῦ Μεσαιωνικοῦ καὶ Νέου Ἑλληνισμοῦ μετὰ τὴ Δύση».

Ἰδρύθηκε τὸ 1986 ἀπὸ ομάδα ἱστορικῶν

τήν έκδοση τριῶν, συστηματικά σχολιασμένων, νοταριακῶν κερκυραϊκῶν ἐγγράφων (1398-1458) ἀπὸ τὸν Σπύρο Ν. Ἀσωνίτη καταβάλλεται προσπάθεια, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, νὰ ἀνασυσταθεῖ ὁ ρόλος καὶ ἡ λειτουργία τῶν συμβολαιογράφων, Ἰονίων καὶ Ἰταλῶν, κατὰ τὸν ὄψιμο Μεσαίωνα: περίοδος ἀνδεγαυικῆς κυριαρχίας (1267-1386) καὶ πρόιμη Βενετοκρατία (1386-1473). Ἡ μελέτη συμπληρώνεται μὲ κατάλογο τῶν Κερκυραίων συμβολαιογράφων (1274-1473).

Ἡ Μαρία Ντούρου-Ἡλιοπούλου ἐξετάζει τὴν κυριαρχία τοῦ ἀνδεγαυοῦ βασιλιᾶ τῆς Νεάπολης Καρόλου Β' (1285-1309) στὸ πριγκιπάτο τῆς Ἀχαΐας καὶ στὴν Κέρκυρα τὴν τελευταία δεκαετία τοῦ 13ου αἰῶνα. Διαπιστώνει τὴ συνέχεια τῆς πολιτικῆς ποῦ εἶχε χαράξει ὁ πατέρας του, Κάρολος Α'. Ὁ ἀριθμὸς τῶν σωζομένων ἐγγράφων τοῦ Καρόλου Β' εἶναι, σὲ σχέση μὲ αὐτὰ τοῦ προκατόχου του, μικρός, ἀλλὰ ἐνδεικτικὸς τῶν τομέων ποῦ τὸν ἀπασχολοῦσαν: διοίκηση, ἄμυνα, προστασία λατινικῆς ἐκκλησίας ἀπὸ αὐθαιρέτες ἀξιωματῶν, μέτρα εὐνοϊκὰ γιὰ τοὺς ὑπηκόους του.

Τὰ οικονομικὰ προβλήματα τῆς Κέρκυρας προβάλλονται ἀνάγλυφα μέσα ἀπὸ τὴν ἔκθεση (1 Ἰαν. 1741) πρὸς τὴ Βενετικὴ Γερουσία τοῦ Γενικοῦ Προβλεπτῆ καὶ Καπετάνιου τῆς Κέρκυρας Giovanni Malipiero. Ἡ ἀξιοποίηση τῶν ἱστορικῶν στοιχείων τῆς ἔκθεσης ὑπῆρξε ἀποτέλεσμα συλλογικῆς προσπάθειας. Πρόκειται γιὰ σεμιναριακὸ μάθημα (χειμερινὸ ἐξάμηνο 1988-89) στὸ Τμῆμα Ἱστορίας καὶ Ἀρχαιολογίας τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν ὑπὸ τὴν ἐποπτεία τῆς Ἀναστασίας Παπαδία-Λάλα, τὸ ὁποῖο, ὅπως τὸ δημοσίευμα πιστοποιεῖ, ἐπέτρεψε στοὺς φοιτητὲς οὐσιαστικὴ ἐνασχόληση μὲ τὴν ἐρμηνεία τῶν πηγῶν.

Ὁ Νίκος Καραπιδάκης ἐπιχειρεῖ νὰ προσδιορίσει τὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο διαμορφώνεται ἡ ὁμάδα τῶν Κερκυραίων πολιτῶν, μὲ συνείδηση τῆς ἰδιαιτερότητάς της, κατὰ τοὺς 150-160 αἰῶνες τῆς βενετικῆς κυριαρχίας. Ἡ ἐργασία του ἐγγράφεται στὴν ἱστορία τῶν πόλεων. Σκιαγρα-

φεῖται ὁ σταδιακὸς σχηματισμὸς, μὲ ποικίλες προσμείξεις, τῆς κερκυραϊκῆς ἀστικής «εὐγένειας» καὶ ἡ τάση της νὰ ἀποτελέσει κλειστὴ κοινωνικὴ ὁμάδα.

Οἱ ἐργασίες οἱ ἀφιερωμένες στὴν Κέρκυρα ὀλοκληρώνονται μὲ τὴν παρουσίαση ἀπὸ τὴν Κατερίνα Ζαριδῆ βιογραφικῶν στοιχείων γιὰ τὸν Ἰάκωβο Τριβῶλη, στιχοῦργό τῆς «Ἱστορίας τοῦ Ταγιαπιέρα» καὶ τῆς «Ἱστορίας τοῦ ρε τῆς Σκότζιας μὲ τὴ ρήγισσα τῆς Ἐγγλιτέρας». Μὲ βάση 18 συμβολαιογραφικὰ ἐγγράφα (1515-1546), ἀπὸ τὰ ὁποῖα τὰ δέκα δημοσιεύονται καὶ σχολιάζονται σὲ παράρτημα, προβάλλονται νέα στοιχεία γιὰ τὸν ποιητὴ (π.χ. ἡ δραστηριότητά του ὡς «ἐναύσιου δικαστῆ» καὶ ὡς «δικαιτητῆ» σὲ ὑποθέσεις ἰδιωτικοῦ δικαίου), καθὼς καὶ γιὰ τὴν κοινωνικὴ καὶ πολιτικὴ κατάσταση στὸ νησί τὸν 16ο αἰῶνα.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν Μαρία Ντούρου-Ἡλιοπούλου, ἡ ὁποία, μὲ τὴν ἐργασία ποῦ ἀναφέρθηκε, δίνει, παράλληλα μὲ τὴν Κέρκυρα, καὶ μιὰ εἰκόνα τῆς ἀνδεγαυικῆς κυριαρχίας στὴ Ρωμανία, κυρίως στὴν Ἀχαΐα, κατὰ τὴν τελευταία δεκαετία τοῦ 13ου αἰῶνα, δύο ἀκόμη μελέτες ἀναφέρονται στὴν Πελοπόννησο:

Ὁ Κωνσταντῖνος Ντόκος παρουσιάζει, σὲ κριτικὴ ἔκδοση, τὴ σημαντικὴ ἱστορικὴ πηγὴ «Breve descrizione del Regno di Morea», ἡ ὁποία ἀναφέρεται στὴν Πελοπόννησο κατὰ τὴ δευτέρη Βενετοκρατία. Αὐτὴ ἡ συνοπτικὴ περιγραφή, παρόλο ποῦ φερόταν ὡς ἀνώδυμη καὶ ἀχρονολόγητη, χρησιμοποιήθηκε—λόγω τῶν πληθυσμιακῶν, οἰκιστικῶν κλπ. στοιχείων ποῦ προσφέρει—ἐπανελημμένα ἀπὸ τοὺς ἐρευνητὲς. Ἰδιαιτέρα ὁ στατιστικὸς πίνακας ποῦ περιέχει γνώρισε πολλαπλὲς δημοσιεύσεις. Ὁ Κ. Ντόκος ἀναζήτησε νέα σχετικὰ τεκμήρια στὰ βενετικὰ ἀρχεῖα ποῦ τοῦ ἐπιτρέπουν, σὲ συνδυασμὸ μὲ τὴν ἀξιοποίηση τῶν ὑπαρχόντων, νὰ προτείνει χρονολόγηση τῆς πηγῆς αὐτῆς, προσδιορισμὸ τοῦ χαρακτήρα της (ἂν εἶναι δημόσιο ἐγγράφο ἢ ἀφηγηματικὸ κείμενο) καὶ ἐντοπισμὸ τοῦ συντάκτη της.

Ἐκ τῶν Ἀντώνη Πάρδο ἀναλύονται οἱ ἀγνωστες πτυχές τῶν συνεννοήσεων τῆς Μάνης μὲ τὸ ἰσπανικὸ βασίλειο τῆς Νεάπολης (1639-1648) καὶ περιγράφονται λεπτομερῶς οἱ πειρατικὲς δραστηριότητες τῶν Μανιατῶν, τὸ ὄραμά τους γιὰ τὴν ἀπελευθέρωση τοῦ Μοριᾶ ἀπὸ τοὺς Τούρκους, οἱ ἐνέργειές τους νὰ μεταναστεύσουν στὴ Δύση. Παράλληλα, ἐντοπίζονται οἱ διπλωματικοὶ ἀνταγωνισμοὶ Ἰσπανῶν καὶ Βενετῶν ποὺ διεκδικοῦν τοὺς δικούς τους στρατιωτικὸς στόχους, ἐχμεταλλεῦμενοι κάθε φορά τὴ θέση τῆς Μάνης, ἡ ὁποία

βρίσκεται, ὅπως δηλώνει καὶ ὁ τίτλος τῆς μελέτης, στὸ «μάτι τοῦ κυκλώνα».

Οἱ δημοσιευόμενες μελέτες, μὲ τὴ συστηματικὴ χρησιμοποίηση ἀρχεακῶν πληροφοριῶν, τὴν εὐρεία ἀξιοποίηση τῆς σχετικῆς ἐλληνικῆς καὶ ξένης βιβλιογραφίας, τὶς ἐρευνητικὲς ὑποθέσεις ποὺ προτείνουν, συμβάλλουν οὐσιαστικὰ στὴν κατανόηση τῆς περιόδου ποὺ ἐξετάζου. Ὁ πρῶτος, ἐπομένως, τόμος τοῦ περιοδικοῦ «Ἐῶα καὶ Ἑσπέρια» ξεκινᾷ μὲ ἓνα ἐπίπεδο ποὺ δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ ὑπόσχεται συνέχεια, διεύρυνση καὶ περαιτέρω βελτίωση.

ΑΓΓΕΛΙΚΗ ΚΟΝΤΙΝΗ